

УДК 81' 373.2 = 161.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-213-5>

НАЗВИ УКРАЇНСЬКИХ ВИШИВАНОК: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ ТА СТРУКТУРНИЙ АСПЕКТ

NAMES OF UKRAINIAN EMBROIDERED PATTERN: LEXICAL-SEMANTIC ASPECT AND STRUCTURAL ASPECT

Вільчинська Т. П.,**orcid.org/0000-0003-4881-6132**

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови та славістики
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка*

Бачинська Г. В.,**orcid.org/0000-0001-6901-613X**

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови та славістики,
декан факультету філології і журналістики
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка*

Вербовецька О. С.,**orcid.org/0000-0003-3142-364X**

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови та славістики
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка*

Статтю присвячено лінгвістичному аналізу назв матеріальних об'єктів української реальності – прагмонімам. Матеріалом вивчення послужили назви українських вишиванок, зібрані методом суцільної вибірки. Метою роботи було виявлення специфіки мовної презентації досліджуваних назв, зокрема їх лексико-семантичний та структурний аналіз. порушено питання термінології власних назв на позначення об'єктів матеріальної сфери діяльності людини. Дослідження семантики твірних основ дало змогу з'ясувати, що в основі найменувань є власні назви (29%) та апелятиви. Серед них антропоніми (особові імена та прізвища), топоніми (ойконіми, назви етнічних регіонів, адміністративно-територіального устрою України, ороніми та гідроніми), етніоніми, теоніми, міфоніми, астроніми, назви танців та ідеоніми. Найповніше представлені власні особові імена та топоніми. Перші репрезентовані чоловічими та жіночими назвами переважно в офіційній формі та їх структурними (усіченими, усічено-суфіксальними та суфіксальними) варіантами. Значну частину в відіменних прагмонімах становлять слов'янські (комполитні і похідні їх варіанти) та власне українські імена. Прагмоніми відапелятивного походження включають іменування 15 семантичних груп: назви рослин, тварин, предметів, космічних явищ, процесів, соціальних груп, абстрактних понять, явищ природи, свят, ознак, часових проміжків, характеристики осіб, просторові назви, наукові терміни. Найповніше представлена перша група. У досліджуваних прагмонімах простежується ретельно дібрана лексика: слова патріотичної тематики, із самобутнім національним колоритом, термінологічна та діалектна лексика.

За структурою досліджувані сучасні українські прагмоніми найчастіше є одночленними найменуваннями (≈66%), двочленними та багаточленними сполуками. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні мотиваційного та лінгвокультурологічного аспектів прагмонімів-назв українських вишиванок.

Ключові слова: українська мова, назва, ономастика, прагмонім, лексика, семантика, структура, вишиванка.

The article is devoted to the linguistic analysis of the names of material objects of Ukrainian reality – pragmonyms. The material for the study was the names of Ukrainian embroidery, collected by the method of continuous sampling. The aim of the work was to identify the specifics of the linguistic presentation of the studied names, in particular their lexical-semantic and structural analysis. The issue of the terminology of proper names for the designation of objects of the material sphere of human activity is raised. The study of the semantics of the creative bases made it possible to find out that the basis of the names are proper names (29%) and appellatives. Among them are anthroponyms (personal names and surnames), toponyms (oikonyms, names of ethnic regions, administrative-territorial organization of Ukraine, oronyms and hydronyms), ethnonyms, theonyms, mythonyms, astronoms, names of dances and ideonyms. Proper personal names and toponyms are most fully represented. The first are represented by male and female names mainly in the official form and their structural (truncated, truncated-suffixal and suffixal) variants. A significant part of the nominal pragmonyms is made up of Slavic (composite and derivative variants thereof) and Ukrainian names themselves. Pragmonyms of appellative origin include the naming of 15 semantic groups: names of plants, animals, objects, cosmic phenomena, processes, social groups, abstract concepts, natural phenomena, holidays, signs, time periods, characteristics of persons, spatial names, scientific terms. The first group is most fully represented. The studied pragmonyms trace a carefully selected vocabulary: words of patriotic themes, with a distinctive national flavor, terminological and dialect vocabulary.

In terms of structure, the studied modern Ukrainian pragmonyms are most often single-syllable names (~66%), two-syllable and multi-syllable compounds. We see prospects for further research in the study of the motivational and linguocultural aspects of pragmonyms-names of Ukrainian embroidered clothes.

Key words: Ukrainian language, name, onomastics, pragmonym, vocabulary, semantics, structure, embroidery.

Постановка проблеми. Процес формування номінативних одиниць є тією сферою мовного вжитку, у якій поєднуються позамовні та мовні уявлення, де реальність знаходить своє вираження в мовній формі, а конкретний образ слугує базою для створення образності, розширюючи межі лінгвістичної системи.

Назви культурних реалій презентують традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації. Такі національно марковані одиниці «відображають національно-мовну картину світу окремої нації, а також особливості економіки, географії, суспільного ладу, фольклору, літератури, усіх видів мистецтва, науки, побуту, звичаїв носіїв відповідної мови» [1, с. 31]. Л. Дяченко їх вважає джерелом знань про «певний етнос: менталітет, звичаї, традиції, побут, надбання духовної культури народу. З одного боку, вони служать для позначення не наявних в інших національних культурах предметів чи понять, з ними пов'язаних, з іншого – називають денотати, які були або є типовими, характерними, такими, що становлять невід'ємний атрибут духовної або матеріальної культури того чи іншого народу» [2, с. 9]. Мовознавці застосовують різноманітні підходи до класифікації національно маркованих одиниць, що викликане складністю цього явища та своєрідністю репрезентантів, а також поліфункціональністю (етнокультурологічна, аксіологічна, образна, сакральна-символічна, текстотвірна, кумулятивна та інші функції) [1, с. 31].

Дослідженням національно маркованої лексики в українській лінгвістиці займалися Я. Бойко, М. Бондар, І. Голубовська, Р. Зорівчак, В. Жайворонок, В. Кононенко, Т. Космеда, В. Лемещенко-Лагода, В. Русанівський, Н. Слухай, В. Ужченко й інші науковці, проте і на сьогодні поняття потребує термінологічного упорядкування («безеквівалентна лексика», «фонова лексика», «етнолексема», «культурема», «культурно маркована лексика», «етномаркована лексика» й ін.) та конкретизування його змістового наповнення.

Українська вишиванка через орнамент, кольорову гаму та інші особливості вбирає в себе багатовікову історію, глибокий символізм, традиції й національний характер. Популяризація автентичного українського одягу поступово витісняє спотворений образ «шароварщини» – підміну автентичної культури, який був нав'язаний радянською ідеологією.

Мета дослідження. Метою роботи є виявлення специфіки мовної презентації прагмонімів на позначення назв українських вишиванок, зокрема їх лексико-семантичний та структурний аналіз.

Матеріалом дослідження послужили найменування вишиванок зі сторінок інтернет-магазинів: «Вишиваночка» [3], «ДНК Нації» [4], «Калина» [5], «Folkmart» [6], «Merezhka» [7], «Svarga» [8]. Методом суцільної вибірки зібрано 352 номінативні одиниці.

Виклад основного матеріалу. Власна назва відбиває історію, культурний досвід та певні фрагменти подій чи реалій навколишньої дійсності, що безпосередньо впливає на формування мовної картини світу цілих поколінь [9, с. 69]. Найменувань товарів, що вживаються для позначення назв різних матеріальних об'єктів, є, насамперед, мовними одиницями, які беруть участь у формуванні мовної картини світу – специфічної для кожного народу схеми сприйняття дійсності, зафіксованої в мові.

Для позначення назв матеріальних продуктів у сучасній лінгвістичній науці впроваджено кілька термінів. Прагмоніми, тобто назви виробів, поряд із ергонімами (назвами підприємств) та торговельними марками становлять групу комерційних назв [10, с. 21]. Їх дослідження презентоване працями українських учених, серед яких О. Белей, Г. Зимовець, О. Вінарева, Н. Кутуза, Н. Лиса, Н. Лесовець, Ю. Петрашик, О. Сидоренко, М. Цілина, С. Шестакова та ін. Паралельно в ономастиці використовують і терміни «прагматонім» (суфіксальний варіант, пор. прагмонім) та «товарний знак» («законодавчо визначеним терміном, який частково перехреснується з поняттями «ергонім» та «прагмонім»») [11, с. 202], а також «бренд», «рекламне ім'я», «комерційна назва», «хрематонім» та ін. СУОТ пропонує термін «товарний знак» [12, с. 173]. М. Торчинський до прагматонімів, пов'язаних із матеріальною сферою діяльності людини, відносить «архітектуроніми, хрематоніми, порейоніми і товароніми» [13, с. 111]. Диференційними ознаками, що визначають власні назви промислових товарів, є штучність, індивідуалізація, «двопланова семантика», наявність номенклатури, перехідність, виконання певних функцій в суспільстві, вплив моди, відчутність екстралінгвальних та соціолінгвістичних характеристик та ін. [14, с. 301]. При цьому прагмоніми як специфічні одиниці онімної номінації виконують такі функції: називну, ідентифікаційну, індивідуалізаційну, атрактивну, диференційну, інформативну, рекламну, охоронну, гарантійну, психологічну та рекламну.

Лінгвістичне вивчення прагмонімів вимагає застосування знань із інших галузей (економіки, історії, психології, соціології та ін.). Особливо відчутний вплив соціальних факторів, «які знаходять відображення у значеннях слів і виступають як дещо зовнішнє відносно внутрішніх процесів і понять мови» [15, с. 129]. Так само вибір найменування товару пов'язаний із знанням психології, бо найменування – спеціальний маркетинговий хід. При цьому важливе значення слова, покладеного в основу прагмоніма, і власне ономастичне значення прагмоніма, мусять співвідноситись з певним видом товару. Тому онімні одиниці цього класу можуть подавати інформацію про продукт або не подавати, але зобов'язані відповідати мотиваційним критеріям, уникаючи абсурдності, бути презентативними задля зацікавлення споживача. До вибору назви ставляться чималі вимоги, серед яких: зрозумілість лексеми, її милозвучність, привабливість, оригінальність, позитивна конотація, інформативність (пряма чи опосередкована) та ін. С. Вербич вказує на такі чинники у процесі номінації, як «суб'єктивні смаки та вподобання найменувачів, незвичність відповідного оніма, порівняно з іншим, зрештою, мода» [16, с. 59]. З огляду на психологічні механізми сприйняття, знайомі й культурно близькі назви викликають довіру, що підвищує їхню комунікативну ефективність у рекламному дискурсі.

На споживачів, на думку С. Шестакової, «сильніше впливає більш складний хід думки, особливо зіставлення з об'єктами, які з давніх часів являли собою впливові символи, яскраві образи, з об'єктами, які протягом віків слугували критеріями масштабності, якості, сили, швидкості, безпеки, надійності, престижності і т. ін.» [15, с. 140]. Тому більшість назв українських вишиванок є метафоричними чи метонімічними утвореннями, що викликано, окрім іншого, обмеженістю лексичного складу української мови і зростанням потреб номінації.

За семантикою твірних основ прагмоніми-назви вишиванок становлять дві групи: прагмоніми відонімного та відапелятивного походження.

1. Прагмоніми відонімного походження. Такі назви є трансонімізованими одиницями, що виникли на основі уже наявних у мові власних назв, відомих у певному етнокультурному просторі. Перенесення відбувається шляхом метафоризації чи метонімізації і має особливе наван-

таження, бо повторної онімізації зазнають часто знакові у соціумі номени, оскільки такі коди культури, на думку В. Котович, які «побудовані на символізації дійсності, що оточує людину, в онімах проявляються особливо чітко: у них фіксується народний світогляд і світовідчуття, історичні, соціальні, культурні фактори, яких давно вже немає в апелятивах» [17, с. 39]. Таким чином етимонами прагмонімів стали:

1) антропоніми. Серед цієї групи назв найповніше представлені особові імена. Саме антропоніми, на думку Г. Лукаш, «є джерелом пізнання культурного середовища; віддзеркалюють суспільно-побутові поняття та уявлення, через категорії краси, оцінки, належності до етносу утворюють значну кількість смислових конотаційних компонентів, на базі яких формуються типові риси національно-культурної конотації» [18, с. 140]. Загалом особові імена часто використовують в акті номінації товарів, тому що ці лексичні одиниці легкі для вимови, не складні для запам'ятовування та відтворення у процесі комунікації.

Чоловічі особові імена представлені такими назвами: «*Веремій*», «*Всеволод*», «*Гордій*», «*Данило*», «*Лука*», «*Макар*», «*Марко*», «*Мар'ян*», «*Назар*», «*Тарас*», «*Устим*». Серед них особливу групу складають назви слов'янського походження, більшість із яких є композитними утвореннями: «*Богдан*», «*Любомир*», «*Мирослав*», «*Мстислав*», «*Святослав*», а також «*Зорян*». Прикметно, що більшість із них не мають значного поширення в сучасному українському антропонімному просторі, що свідчить про схильність до оригінальності найменувань товарів. Так само можна сказати і про давність популярності частини з цих особових назв та її відродження з початку ХХІ століття у зв'язку із зміною вектора в динаміці українського іменника і тяжіння до відродження давніх імен, популярних серед українців. Частина з представлених номенів не є слов'янськими за походженням, проте усі вони, будучи популярними раніше, виражають, на думку номінаторів, давні українські традиції в називництві. Української народна антропонімія характеризується значною кількістю розмовно-побутових варіантів особових імен (фонетичних, лексичних, акцентуаційних, словотвірних). Частково це явище відбито і у найменуваннях вишиванок для чоловіків: «*Гриць*» (усічено-суфіксальний варіант від Григорій), «*Ромчик*», «*Остапчик*». Останні є суфіксальними варіантами із зменшено-пестливим дериватами і вжиті у назвах дитячих виробів.

Жіночі імена в основах прагмонімів на позначення назв вишиванок становлять таку ж кількість одиниць, що і чоловічі. Представлені повними іменами: «*Дарина*», «*Марія*», «*Мар'яна*», «*Софія*», «*Таїсія*», «*Юстина біла*», з-поміж яких також виявлено слов'янські (композитні і похідні їх варіанти) та власне українські імена: «*Злата*», «*Квітана*», «*Лада*» «*Цвітана*»; «*Мирослава*», «*Мстислава*», «*Святослава*»; «*Владана*»; «*Надія*». Структурні варіанти (усічені та суфіксальні) в основах назв трапляються рідко: «*Анічка*», «*Катря*», «*Маланка*», «*Настасія*». При цьому перше з них є фонетичним варіантом до Анничка (<Ганна). Зафіксовано сучасне запозичене особове ім'я – «*Даніела*».

Для позначення парних вишиванок з однаковим візерунком вживають парні іменування, до того ж гендерно диференційовані, що становлять чоловіче особове ім'я + жіноче особове ім'я: «*Мирослав і Мирослава*», «*Мстислав та Мстислава*», «*Святослав і Святослава*», а також усічений варіант відкомпозитного чоловічого імені (пор. Лад <Ладимир, Ладислав) з давньослов'янським жіночим ім'ям – «*Лад та Лада*». Крім того, парні вишиванки представляють й особові імена різного походження і структури: «*Данило та Даніела*», парний образ становлять і прагмоніми «*Дзвінка яскрава*» (жіночий варіант) та «*Довбуш*» (чоловічий варіант), де Дзвінка може становити 1) варіант жіночого особового імені Дзвенислава; 2) прізвище Дзвінка. Загалом слово має значення: 3) «розм. Бубнова масть у картах» [19, с. 377]; 4) пор. дзвінкий «який голосно і чітко звучить» [20, т. 2, с. 264].

Назви відомих осіб-представників української історії та культури представлені прізвищами «*Бандера*», «*Франко*» та ін.;

2) топоніми. Поширена модель іменування, основою-мотиватором якої є топоназви, що вказують на походження чи поширення конкретного типу орнаменту /шва або мають власне сим-

волічне значення. В їх основах: а) ойконіми: «Борицівська», «Борицівський колорит», «Городоцький шов», «Зіньківська», «Кути», «Петриківка», «Петриківська розкіш»; «Сокальська»; б) назви етнічних регіонів України: «Гуцульські», «Подільська», «Слобожанщина»; в) назви адміністративно-територіального устрою України, серед яких похідні від назв областей та районів: «Київська», «Київщина», «Одещина», «Полтавщина», «Рівненщина», «Сумщина», «Хмельниччина», «Чернігівщина натуральна» та «Яворівщина»; г) ороніми: «Горгани», «Карпати», «Гори Карпати», «Карпатський мотив», «Карпатський орнамент»; г) гідроніми: «Десна», «Синевір», «Черемош».

Виявлено назви, які не пов'язані із українськими реаліями: «Богемія», «Паризький букет», «Флоренція». Вони мають меморативний характер;

3) етніміми: «Галичанка», «Гуцулка», «Слобожанка», «Україночка»;

4) теоніми: «Берегиня», «Лада» (або особове ім'я), «Сварожич». Усі назви є культовими і позначають язичницьких богів чи богинь, репрезентуючи давність сакральної сфери життя людини;

5) міфоніми: «Мавка», «Мавка патріотична», «Жарптиця»;

6) астроніми: «Стожари»;

7) назви танців: «Мазурка»;

8) ідеоніми: «Борітеся – побороете, Вам Бог помагає...».

Досліджувані назви представляють українську культуру, реалії, уявлення українців про світ.

2. Прагмоніми відапелятивного походження. Ця група назв включає іменування 15 семантичних груп етимонів. Серед них:

1) назви рослин. Етимон прагмоніма може опосередковано вказувати на конкретну ознаку через порівняння чи зіставлення з іншим об'єктом. Оскільки квіти є прикрасою, ознакою святковості тощо, тому фітоназви є підставою для створення прагмонімів – назв вишиванок – набагато частіше, ніж інші апелятиви. Серед них виділяємо назви рослин чи самих квітів як їх частин: «Волошка», «Невагомі волошки», «Дивоцвіт», «Жоржина», «Кульбаба», «Мак», «Маки», «Невагомі маки», «Мальва», «Мальви», «Мальвочка», «Пролісок», «Ромашка», «Рута», «Троянда», «Троянди», «Червона рута», «Соняшники», «Соняхи», «Чорнобривці», «Фіалка». Проте найповніше представлений ряд із найменуванням «троянда» в складі словосполучень: «Троянда прозора», «Трояндочка», «Трояндочки», «Багаті троянди», «Жовті троянди», «Золота троянда», «Ніжні троянди», «Червоні троянди», «Чорні троянди», «Троянди червоно-чорні», «Троянди бордові», «Троянда патріотична». Нетрадиційними рослинами у вишиванці, але символічними є «Бавовна» та «Папороть». Багато найменувань вказують на рослинний орнамент, не диференціюючи назви: «Зілля», «Флора»; квітковий орнамент загалом демонструють оніми: «Квіти», «Квіткова»; особливості за кольором – «Квітка патріотична», «Квіти блакитні», «Квіти рожеві», «Квіти червоні», «Білі квіти», «Жовті квіти» та ін.

Назви частини рослини передають прагмоніми у різних формах і словотвірних та структурних варіантах: «Колос», «Колосок», «Колоски», «Колосся», «Жовті колоски». Це значення стосується виключно колосся пшениці, що пов'язано з культом хліба.

Зафіксовано складні та складені оніми – поєднання назв двох рослин або їх суцвіть: «Маки-ромашки», «Колоски-волошки», «Колоски та волошки».

Дерева та кущі і їх частини /плоди репрезентують оніми: «Вишневий цвіт», «Дуб», «Оливка», «Смерека»; «Калина», «Калинка», «Порічка»; «Ягідки калини».

Часто лексеми-флороназви входять до складу двочленних іменувань: «Квіткова розкіш», «Квітковий мікс», «Квітковий мотив»; «Волошкове поле», «Волошковий цвіт», «Волошкові мрії»; «Макова доріжка», «Макове поле»;

2) назви тварин (фауноніми). Більшою мірою представлені назвами птахів (орнітонімами), бо саме орнамент з такими елементами в українській етнокulturі має давні традиції і глибокий символічний зміст: «Боривітер», «Голуби», «Голубка», «Ластівка», «Снігурі», «Півники».

Родову належність виражають найменування: «Птах у квітах», «Матусині пташенята», «Пташенята червоні». Частину тіла птаха презентовано у назві «Крилата».

Лише один прагмонім містить назву комахи (інсектонім): «Метелик» і одна назва – зменшено-пестливий варіант назви тварини: «Кошенятко»;

3) назви космічних явищ: «Всесвіт», «Зірка», «Сузір'я»;

4) назви явищ природи: «Легіт», «Сонячна», «Сяйво», «Хмаринка»;

5) просторові назви: «Патріотична блакить», «Обрій», «Польова»;

6) назви абстрактних понять, які представлені назвами побажального характеру з виразно позитивною семантикою: «Воля», «Гармонія», «Диво», «Добробут», «Доля», «Злагода», «Мрія», «Надія» – та назвами зі значенням почуттів, вражень, уявлень тощо: «Барва», «Ексклюзив», «Марево», «Ніжність»;

7) назви ознак за кольором, візерунком, призначенням, сприйняттям, оцінною характеристикою та ін.: «Барвіста», «Золотава», «Кольорова»; «Особлива», «Колоритна»; «Святкова», «Старовинна», «Казкова». Патріотичні мотиви передає семантика назв: «Вільна», «Незалежна», «Незламний» та ін.;

8) назви-характеристики осіб. Виявлені онімах: «Кокетка» (пор. кокетка «1. Жінка, що своєю поведінкою, манерами, одягом і т. ін. намагається подобатися чоловікам. 2. Верхня, відрізна частина плаття, блузки...» [21]), «Маленька мрійниця»;

9) назви за часом: «Казкова мить», «Світанок», «Оksamитова ніч»;

10) назви за професією, соціальним становищем, видом діяльності: «Газда», «Гетьман», «Князь», «Козацький», «Отаман», «Панська», «Шкільна». Більшість з них представляють назви посад чи військових звань;

11) назви предметів, серед яких назви прикрас, транспорту тощо: «Віночок», «Мережка», «Мережка блакитна», «Орнамент», «Орнамент класичний»; «Серпанок», «Скриня», «Танчики». До них відносимо і культові назви, назви-символи державного значення: «Герб», «Тризуб»; «Хрестик»;

12) наукові терміни, поняття: «Геометрія», «Елегія», «Казка», «Класика»;

13) процесуальні назви: «Вечорниці», «Непереможна», «Оберіг», «Обрядова», «Перемога», «Спадок»;

14) назви свят та їх обрядів: «Різдвяна»; «Веснянка»;

15) назви соціальних груп, стосунків: «Рідня яскрава», «Родина».

Окрім назв вишиванок, фіксуємо у деяких виробників назви колекцій, капсул (прагмоніми «Кодимська кривулька» з капсули «Одещина» з колекції «Вишивана Україна»). Так, «Svarga» пропонує відтопонімні найменування в колекції «Старовинні»: «Зінківська», «Слобожанщина», «Сумщина», «Хмельниччина», «Яворівщина» та ін.; у колекції «Вишивана Україна» – «Волинь», «Дніпровщина», «Львівщина», «Миколаївщина» та ін. Проте інші колекції, зважаючи на мотиви номінації, можуть включати різні за семантикою основ оніми: колекція «Низинка» – прагмоніми «Кути», «Снігурі».

Деякі назви мають декілька значень: «Синява»: «синій колір чого-небудь» [21] або населений пункт в Тернопільській обл.; «Низинка»: «низина» або термін на позначення виду шва.

Як бачимо, у сучасних українських прагмонімах-назвах вишиванок простежується ретельно дібрана лексика, репрезентативна щодо національного культурного контексту. Така номінативна практика відповідає принципу відповідності між походженням продукту та його мовною репрезентацією. Екзотизми функціонують, здебільшого, як стилістичні маркери («Кокетка»).

Широке застосування серед прагмонімів знаходять слова патріотичної тематики, слова з самобутнім національним колоритом («Герб», «Перемога»; «Вечорниці»), виявлено термінологічну та діалектну лексику («Геометрія», «Класика»; «Чічка»).

За структурою досліджувані сучасні українські прагмоніми найчастіше є одночленними найменуваннями (≈66%). Забезпечити потреби номінації, щоб уникнути однакових наймену-

вань, зумовлених схожою чи ідентичною мотивацією, допомагають двочленні іменування (найчастіше двочленні словосполучення із підрядним зв'язком). За структурною організацією елементів вторинної номінації словосполучення-прагмоніми становлять такі моделі: «прикметник + іменник»: «*«Козацькі узорі»*»; «іменник + прикметник»: «*Геометрія червона*» – таким моделям властива стислість і семантична єдність; «займенник + іменник»: «*Моя зіронька*»; «прикметник + прийменник + прикметник»: «*Білим по білому*» (нерозкладна сполука); «іменник + іменник»: «*Ягідки калини*». Родовий відмінок у структурі дає можливість охарактеризувати деталі й властивості явищ. Обмежено використовуються в основах прагмонімів стійкі словосполучення: «*Дерево життя*». Словосполучення із сурядним зв'язком («*Колоски та волошки*») та багаточленні назви (цитата у формі складної синтаксичної конструкції) представлені поодинокі.

Досліджувані прагмоніми є експресивними одиницями з позитивним забарвленням, що виражено як смисловим навантаженням, так і словотвірними засобами («*Мальвочка*», «*Ромчик*»). Останні виявлені в назвах дитячих виробів і вживаються паралельно з лексемами без експресивних формантів («*Мальва*»).

Висновки. Культурні, релігійні й ціннісні особливості кожного народу зумовлюють специфіку назвотворення. Аналіз сучасних прагмонімів на позначення назв українських вишиванок виявляє, що основами для їх творення виступають власні (антропоніми, топоніми, міфоніми, теоніми та ін. – 29%) та загальні назви (фітоніми, флороніми, назви професій, предметів, абстрактні, просторові поняття тощо). Це сприяє виконанню інформативної, рекламної та інших функцій. У структурному плані назви є одночленними (≈66%), словосполученнями чи багаточленними іменуваннями. Досліджувані одиниці мають позитивне емоційне забарвлення, є милозвучними, стислими, але інформативно місткими назвами, легкими для запам'ятовування з подекуди прозорою мотивацією, характеристикою за певними ознаками (часто мотиваційними). Процес творення таких найменувань примножує лексичний запас, а отже й виражальні можливості сучасної української мови. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні мотиваційного та лінгвокультурологічного аспектів прагмонімів назв українських вишиванок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондар М. Класифікація національно маркованих одиниць. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Філологія. Педагогіка. Психологія»*. 2015. Вип. 30. С. 31–36.
2. Дяченко Л. Функціонально-семантична характеристика безеквівалентної та фонові лексики сучасної української літературної мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 1997. 18 с.
3. Вишиваночка. URL: <https://vyshyvanychka.com/shop/> (дата звернення: 29.12.2024).
4. ДНК Нації: URL: <https://www.dnk-natsii.com/?srsltid=AfmBOooz-2gM0oZZpOAAo4zrMKnqiVuQ9yVzGf8LgOIUj9SPmlBeamDf> (дата звернення: 21.12.2024).
5. Калина. URL: <https://kalyna.store/dlya-zhinok> (дата звернення: 30.12.2024).
6. Folkmart. URL: https://folkmart.ua/c880-vishivanki?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=PMC_Souvenirs&gad_source=1&gbraid=0AAAAADqZQa3uc-QKUVKjO423a8gCx4u8a&gclid=Cj0KCQjw8cHABhC-ARIsAJnY12xH1YKjsE3u5zSShcQD2aJOgCzdNTWjfuKvxJwVyYs8ckCabzMwUFkaAozvEALw_wcB (дата звернення: 28.12.2024).
7. Merezhka. URL: https://merzhka.ua/category/64-kolekciya-starovinni-1?srsltid=AfmBOopyFKuG6p3UnapY19aO7Bl_CBbiCVITGBSO3yq120JzcKPxc5t (дата звернення: 27.12.2024).
8. Svarga. URL: https://svarga.ua/starovynni-vyshyvanky/?srsltid=AfmBOorBCOsU5LnZ9PheDN6_UtpWTKOr9hLYpYJkPymDw315O4NMh7OJ (дата звернення: 19.12.2025).
9. Яремчук А. Мовна картина світу – концептуальна картина світу – художня картина світу: параметричні ознаки й характер співвідношення. *Studia ukrainica posnaniensia*. 2020. Р. 69–76. DOI: 10.14746/sup.2020.8.1.06 Vol. VIII/1.
10. Зимовець Г.В. Засади мовної політики в галузі неймінгу. *Мова і суспільство*. 2013. Вип. 4. С. 152–157.

11. Зимовець Г. В. Ергоніми та прагмоніми в структурно-семантичному та лінгвопрагматичному аспектах. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2009. Вип. 20. С. 202–206.
12. Словник української ономастичної термінології / Укл. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. Харків: Ранок-НТ, 2012. 256 с.
13. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія. Хмельницький: Авіст, 2008. 546 с.
14. Янчишин А. М. Власні назви промислових товарів: сутність, типологія, диференційні ознаки. *Studia Slawistyczne: Etnolingwistyka i komunikacja międzykulturowa*. Lublin, 2017. S. 301–313.
15. Шестакова С. О. Лексико-семантичні інновації у системі сучасної української номінації (на матеріалі ергонімів і прагмонімів): дис. ... канд. філол. наук : 01.02.01. Харків, 2004. 241 с.
16. Вербич С. Сучасна українська онімна лексика: функціональний аспект. *Вісник НАН України*. 2008. № 5. С. 54–60.
17. Котович В. До питання про лінгвокультурологічне дослідження топонімного простору. *Наукові записки ТНПУ. Мовознавство*. 2016. Вип. I (25). С. 36–41.
18. Лукаш Г. П. Онімна картина світу: лінгвокультурологічний аспект. *Language. Literature. Folklore*. 2023. № 1. С. 137–141.
19. Словарь української мови / Упор. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко : в 4-х т. Київ : Вид-во Академії наук Української РСР, 1958. Т. 1. С. 377.
20. Словник української мови: в 11-ти т. Київ : Наук. думка, 1970 – 1980.
21. Словник української мови. URL: <https://slovnyk.me/dict/sum> (дата звернення: 17.03.2025).